

Masurbjörk – skogens flammiga guld

Det var Bengt-Elis Petterssons mamma som grundlade hans intresse för lövträd.

Idag odlar han det mest värdefulla av dem, masurbjörk, på sin gård Sikanäs utanför Sävsjö.

SIKANÄS/SÄVSJÖ

av Lena Elf

– Mamma var intresserad av löv och ville att det skulle finnas annat än gran på våra marker, förklarar Bengt-Elis Pettersson, när SmbT besöker honom på den 64 hektar stora gården Sikanäs som ligger vackert vid Vallsjön.

Måste tänka nytt

1964 köpte familjen gården och det var också då som Bengt-Elis lärde sig att se lövträdens möjligheter. Inte bara som förskönande inslag i barrskogen utan också som ett värdefullt ekonomiskt komplement.

– I hundratals år har stock och massaved varit vårt "bread and butter", säger Bengt-Elis. Men med lågkonjunktur inom både pappersindustrin och de traditionella sågverken så måste man tänka nytt.

Stor osäkerhetsfaktor

Tillsammans med mamma Signe planterade Bengt-Elis Pettersson redan 1989 de första fröförökade masurbjörksplantorna. Av de 2.000 fröna från Finland har det idag blivit en drygt 20-årig ungskog. Många av stammarna står raka och fina upp ur vårvintersnön, men

Ringmasur: Ringformade valkar vågrätt runt stammen. Mycket ovanlig och används mycket som flambjörk i möbler eller dekorationer.

hur masurn ser ut inne i träden är en stor osäkerhetsfaktor.

– Vid frösådd är det bara cirka 50 procent som utvecklas till masur, berättar Bengt-Elis Pettersson. Dessutom tar det 10-12 år innan du kan se om trädet har den här åtråvärda genetiska förändringen.

Ärftlig tillväxtstörning

För det är just vad masur är, en ärftlig betingad tillväxtstörning som nedärvs av ett flertal gener. Egenskapen påverkar årsringarnas yta så att dessa blir ojämna och vågformade. Detta resulterar i det karaktäristiska utseende som masurbjörken har.

Ett utseende som länge varit populärt, inte minst bland slöjdare, som gärna köper de mindre bitar som industrin inte vill ha. På det sättet blir det åtgång på trädets alla delar.

Klonar plantor

Just att man inte kunde vara säker på att få masur i de frösådda plantorna gjorde att man ville forska fram nya säkrare sätt. Finland, som är föregångsland när det gäller masur, har sedan 1992 ägnat sig åt att klonar plantor som härstammar från träd med fina masuregenskaper. Från moderträdens knoppar drivs nya träd upp, vilka man klipper sticklingar från.

– Nu kunde man vara säker på att få masur från alla plantor, säger Bengt-Elis Pettersson. Idag kan du utvinna cirka 20.000 plantor från ett enda moderträd.

Fyra typer

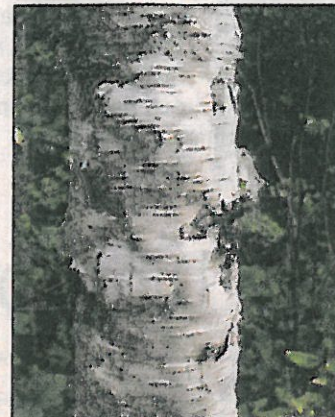
Det finns fyra olika typer av

Randmasur: Åsar eller ränder som följer stammens längdriktning. Ovanlig form och inte så eftertraktad eftersom masurstrukturen är ojämn.

Halsmasur: Stammen har förtjockningar med masurbildning däremellan smalare partier utan genförändringen.

Knölmasur: Vanligaste och mest värdefulla formen av masur. Att upptäcka knölmasur ute i skogen kan vara svårt.

masurbjörk, knölmasur, halsmasur, randmasur och ringmasur.

Knölmasur är den vanligaste och mest värdefulla formen. Här täcks stammens yttre av knölar eller småbulor. Under ytan finns masurveden som kan säljas dyrt till fanérindustrin.

70.000 kronor kubiken

– För ett välskött hektar av det här trädet kan du få upp till 70.000 kronor per kubikmeter, säger Bengt-Elis. Högsta priset som betalades förra året var 55.000 kronor. Jämför det med kubikmeterpriset på gran som ligger på cirka 600 kronor.

– Visst kostar den klonade björkplantan lite mer, 25 kronor, men eftersom du vet att du får den här typen av knölmasur med raka stammar som industrin efterfrågar, så jämnar det ut sig mer än väl.

Stor efterfrågan

Tillsammans med kollegan Harald Säll driver Bengt-Elis Pettersson företaget Masurbjörk & specialplantor. De importerar plantor från Finland och odlar också masur hemma på sina egna gårdar.

Efterfrågan på masurbjörk är stor i både Skandinavien och Europa. Tillgången på träslaget räcker inte till och Bengt-Elis hoppas att fler får upp ögonen för det värdefulla träslaget.

Tyskland största kund

– I dagsläget är det så långt

ifrån jämvikt mellan tillgång och efterfrågan, att det inte är någon risk att värdet på masur skulle minska även om fler börjar odla.

– Industrin i Tyskland är vår största kund, men vi skulle kunna exportera mycket mer till USA och Japan.

Bättre stormskydd

Men det är inte bara det höga värdet på träslaget som borde få fler att intressera sig för masurbjörk. Lövträden i skogen blir också ett positivt landskapshöjande inslag menar Bengt-Elis och ger mer skydd mot stormar som Gudrun och Per.

– Det var efter Gudrun som jag på allvar började odla masur. Genom blandskogen säkrar jag mina bestånd mot sådana här katastrofer.

En hel del jobb

Nackdelen med masurbjörken kan vara att det krävs en hel del arbete, åtminstone de första åren. Upp till att träden är 15 år måste man stamkvista så att man får en eller två stockar som är kvistrena.

– Räkna med att avsätta en dag per hektar och år, säger Bengt-Elis. Men efter det sköter trädet sig själv tills det kan avverkas vid 40-50 års ålder.

Ökat intresse

Intresset har ökat för att odla lövträd och även masur. Men

Bengt-Elis Pettersson har idag fem hektar masurbjörk utspridda på sina marker.

Foto: LENA ELF

kunskapen är ännu bristfällig så därför bestämde sig Harald Säll och Bengt-Elis Pettersson att ge ut en bok i ämnet.

– Idag säljer vi mellan 35.000-40.000 plantor om året, berättar Bengt-Elis.

Trivs på granmark

Masurbjörken trivs på bra granmark eller åkermark och klarar sig bra från norra Skåne och uppåt landet. Det är viktigt att beståndet inte beskuggas av andra träd och kan man är det bra att hägna in träden till skydd mot viltskador.

Fejskador

– Det är absolut inte nödvändigt att hägna in för att få bra avkastning, säger Bengt-Elis. Björkarna är inte så lockande för viltet om det finns annat löv

som rönns och sälgs. Det som är största problemet är fejskador, men det rör sig inte om några mängder enligt min erfarenhet.

– Ett bra sätt att skydda plantorna är att spruta dem med viltskyddsmedel.

Vunnit priser

Idag arbetar Bengt-Elis Pettersson som landsbygdsutvecklare i Sävsjö kommun och han har också vunnit priser för sitt

mångåriga arbete med att väcka intresse för lövträden. Han hoppas att fler får upp ögonen för att skapa större variation i skogen.

– Det behövs ingen stor produktion av exempelvis masurbjörk. Jag tycker att fler borde prova i mindre skala. Bara ett par hektar skulle gynna både skogsägarens ekonomi och den biologiska mångfalden i skogen. □

Smålandsbygdens Tidning
1 mars 2013